

Na Jadranskem mórji.

Potni spomini.

Spisal **Anton Koder**.

Et dixit tenui murmure lingua: vale!

Ovidij.

I.

Teh verzov Ovidijevih sem se spominjal ozirajoč se dné 4. avgusta 1886. l. raz kròv Lloydove ladje »Sultan« proti severnim istrijskim otokom, katere je zlatilo večerno solnce, potapljàjoče se v sinje mórje. Videl sem dôkaj svetá. Vozil sem se že nekaj dnij po raznih jezerih srednje Evrope. In vendar, tako resen se mi ni dozdeval niti moj mórski ‚début‘, kaker to slovó od tožne istrijske obale. Ponosno je jadral mogočni »Sultan« proti daljnemu jugu. Kakor da hoče potopiti s šuménjem svojim različne misli maloštevilnih popotnikov svojih na kròvu, rezal je temnovišnjeve valove puščajoč leskečo pot, kakor srebrno nit daleč, daleč za sábo. »V južno Dalmacijo, na mejo slovanskih sosedov naših, junaških Črnogorcev«, slóve ukaz, ki je združil nas malo število potnikov v Jadranskem mórskem pristanišči, da služimo v daljni Dalmaciji s svetlim mečem domovini. Mnogi izmed nas je prišel iz najoddaljenejše avstrijske dežele, nevedé, koliko zaprek se stavi potnemu njegovemu črtežu na Jadranskem mórji.

Angelj smrti, ki je stopil nepričakovan na slovansko obalo in že zahteval po strahoviti koleri mnogo žrtev, preprečil je tudi nam sredi mórskega pota vhod k južnim avstrijskim bratom.

Tihota, mir in beg italijanskih rodbín proti severu, o katerem so pričale vse železniške postaje na slovenskem Koroškem in Kranjskem, bilo je znamenje, da preté óstre prepóvedi potnikom na jug.

Póslednje je bilo resnično.

Najlepši prizor v Dantejevih »vicah« je brez dvojbeno óni v osmem spevu. Prekrasno je tu naslikan večer pred vicami. Iz globočine srca se dviguje molitev tu odrešenja čakajočih duš pred prèstol Najvišjega. Sredi molitve priplava angelj božji z višave, ki tolaži uboge duše ter jim obéta pomoč svojo na težavnem poti do svetlih nebés. S tem tolažečim angeljem sem prisposodabljal resno zdravniško-politično komisijo, ki nas je ogledala pred odhodom na krovu »Sultanovem«.

»Osemndevna kvarantèna sredi mórja nasproti stólnega mesta Zadra«, velel je razglas komisijski. Kakor obledeneli: »Continuere omnes, attentique ora tenebant.«

Strmeli smo in nejevoljno poslušali neizprosni »veto«, ki je uničil v trenutku potni naš vspóred: »Nemudoma v južno Dalmacijo!«

Komisijskemu naznanilu posledica je bila stroga vizitacija mogočnega »Sultana«. Naše kajute, jedila, voda, perilo, prtljaga in napósled naš osebni počutek je bil ozbiljen predmet, o katerem se je napisal obširen komisijski zapisnik. »Kdor čuti, da je slaboten, bolehen, kdor ima drisko itd., jávi se nemudoma. Dolgih dvanajst dnij je prisiljen živeti sredi mórja brez zdravniške pomoči, brez najmanjšega upanja, da stopi ta čas v kateremkoli slučaju na suho zemljo,« velevala z važnostjo izgovorjeni opomin komisijskega predsednika.

Strmé smo poslušali te res slovesne besede. Vojaki, vsi od prvega do zadnjega prepričani, da: »slovanski vojak strahú ne pozná«, oglasil se ni nihče o tem opominu.

In vendar, bila sta dva izmed nas, kakor sta se izpovedala pozneje, bolehná že nekaj dnij.

A koga ne oživí in ne ozdravi potno oduševljenje v službi na slavo domovine!

»Lasciate ogni speranza voi, chi siete sulla barca,« klicali so nam mornárji v zadnji pozdrav, kadar se je jela pomikati naša ladja proti jugu.

»Vsi možje na kròv!« čul se je v tem trenutku ukaz ladijskega kapitana.

Gromoviti »živio!« in »evviva!« odzdravljal je oduševljeno raz kròv naše ladje suhi zemlji póslednji pozdrav.

Še v pozno noč so se glasile potem na kròvu šumeče napitnice, strinjajoče se vse v Horacijevih verzih:

»Nunc vino pellite curas!«

II.

Pallida mors pulsat pede nostrum taberna.

Horacij.

Nepopisna vročina pripéče z visokega néba na Jadransko mórje. Nobena sapica ne pihljá, noben val se ne gane. Miren kakor zid stojí mogočni naš »Sultan« sredi mórja nasproti stólnemu mestu Dalmacije. In ondu štiri mórské milje oddaljen, leží otočec smrti, kjer kažejo nove gomile brez križa, brez spomenika nenadejano počivališče marsikaterega za kolero umršega potnika na Jadranskem mórji. Že šesti dan živimo v tem mórskem prognanstvu. Kratek čas, in kako dolg! Za nami angelj smrti, pred nami strogi ukaz: niti za korak dalje, krog in krog neizmerna mórská širina!

Kakor duše v Dantejevem »purgatoriji«, očiščujemo se tu sredi sinjega morjá. Od ranega jutra do poznega večera se oziramo zastonj na vse svetovne strani. A ne prikaže se v nébni višavi angelj z vejico odrešenja. Ves teden nismo že čuli glasú iz domovine. Niti pismo, niti časopis iz predrage rojstvene dežele ne nahaja poti k pregnancem sredi morjá. Ogiblje se nas vse, kar diha in živi. Ako zanese samotnega ribiča Kiožijota neprijazen veter v obližje naše, prekriža se boječe pred nami. Žolta zastava, vihrajoča na ladji naši, oznanja mu, da čakajo tu zapuščene, okužene duše rešenja.

In naš resni Minos, sivolasi kapitan, ki je prebródlj tolikrat vsa svetovna mórja, čuje kakor skrben oče nad usodo našo. Vsi smo in biti moramo njegovi pokorni otroci. Njegov ukaz je neovržen zakon, njegovi besedi se klanja vse, kar tu sópe in žije.

Onemu, ki bi se upiral strogim kapitanovim poveljem in rédu na ladji, zadostil bi pogled proti iztoku, kjer se dviga iz mórskih valov skalnati otočec in na njem nove gomile, pokopališče okuženim mórskim potnikom.

In vendar ginejo dnevi in noči nenavadno hitro v mórskem našem pregnanstvu.

Že vshajajoče solnce nas izvabi iz kajut v trebuhu ladje na elegantni kròv. Krasna panorama je razgrnena krog in krog. Šumeči valovi, ki se ubijajo ob mogočnem »Sultanu«, pozdravljajo nas kakor srebrne ovčice na širi mórski livadi.

Mórskie ptice obletujejo kričé našo ladjo in plavutni morski prebivalci obkrožujejo veselé se novega dné dom naš v vòdni samoti.

Kdo bi se čudil, da pozabimo v takih prekrasnih prizorih tudi mi, ladjini jetniki, usode svoje?

Vesela pesem zazvení v vòdni tihoti. Radostna zabava je prvo delo naše v novorojenem dnevi. Saj živimo resnično brezdelno in brezskrbno kakor ptica pod nébom.

Naš »Sultan« je obdarjen razven s svobodo, s tako obilimi svetnimi darovi, da se primerja lahko s prvimi hóteli v največjih mestih. Francosk, eleganten kuhar skrbi na vse zgodaj za ukusen zajtrk, za bogato, pravo knežje kosilo in za jednako večerjo. In ladijski kletar, podoben je mogočnemu vojskovódlji.

Brezštevilnim buteljskim baterijam najfinejših vín, šumečemu šampanjcu in ukusnemu plzenskemu in graškemu pivu ukazuje on s svojim mogočnim glasom in streže z nenavadno eleganco nam, »vedno žejnim« potnikom.

In neverjetno, ladijska naša republika ima celó finančnega ministra brez deficita, brez praznih blagajnic. »Denar« je pri nas »verbum profanum.«

»Hleba in kar je treba« imamo v obili meri in povrhu še doklado v »evenku«, ki nas odškodúj za podobo: »pallidae mortis« v morskem pregnanstvu. Čudno hitro se razvija tudi politično naše socialno življenje v republiki »Sultan«. Razvili so se že prvi dan različni stanovi. Najznamenitejši je naš stan, takozvani »kvartopirci professionis« ali tarókarji, »kvartopirci nobiles« ali »vist-igralci« in kvartopirci »minorum gentium« ali »preferanclarji.«

Razvil se je tudi stan ribičev in sicer brez sposobnostnega obrtnega izpričevala. Jako mogočen je takisto stan visokih politikov, stan ladijskega biblijotekarja in napósled stan, sicer malo číslan, namreč bralcev, takozvanih »Bücherwurm«.

Najiminitnejši in najpriljubljenejši je stan pivcev in ladijskih pevcev. Póslednja dva sta tudi v kartelni zvezi in ves dan in v pozno noč neločljiva.

Naša republika si je izvolila celó žurnalista svojega in političen korespondenčni urad. Póslednje opravilo je bilo sicer dolgo problematično. Stoprav tretji dan se nam je odprla po jedenkrat na dan komunikacija »par distance« s stolnim mestom Dalmacije. Prvi ladijski poročnik namreč je spremljal našo pošto v luko.

Oddal jo je naproti mu hitečemu móžu »di sanità« in sicer privezano na dolg dróg, kajti »tekniti se barke naše, ali le kake stvarce naše, prepovedano je ostró in smrtno nevarno,« slóve ukaz.

Naša pisma, denar naš se čísti potem na obali v čístilni péči in kadí z žepлом ter kropí s karbolno vodó. Na jednak način dobivamo tudi nekaj jedíl iz luke.

Kdo bi tajil, da ni komunikacija naša najinteresantnejša v devetnajstem veku in vredna, da se zabeleži v prometno kroniko!

Tudi stan naših navdušenih politikov prihaja vsak dan v večjo zadrego. Pretí mu celó neizogiben konkurz. Politik brez časopisov in pivec brez pijače utihneta in izgineta kakor senca brez sledú.

Najidilčnejši je pôsel moj. Šel sem v ribíče. Ladijski prvi poročnik mi je posodil trnek svoj in zabòj s črvi. Vsako jutro in popóludne se zibljem odslej v čolníči ob ladjinem trebuhu in pomáčem trnek v valove. Geniti si ne upam niti s trepálnico pri tem imenitnem opravili, da ne preplašim obilih rífb in ríbic v globini, ki se masté s črvi na trnku, zasmehujé obrt moj brez sposobnostnega izpričevala.

Kar mi ostaja časa poleg obligatnih dveh, po dve uri trajajočih obedov, čitam in pregledujem precěj izborno nemško, italijansko in francosko knjižnico na ladji. Duševni mogotci vseh národov se zibljejo v knjižnici na »Sultanu«, ki jadra jedino le ob slovanskem obrežji. — In vendar národ slovenski, nepoznan si tudi tu!

»Búči, mórje Adrijansko!« Tako živimo vesele in brezskrbne dni v móorskem svojem pregnanstvu. Z izvrstnimi vinskimi buteljami očiščamo okužni svoj život.

Sredi zabav in bratovskega življenja nas presenèti skoraj odrešenja dan.

Ladjin stroj se že snaži in pripravlja za daljno vožnjo na jug. Jutri, ko se dvigne prva zarja iz móorskih valóv, odplavamo dalje, dalje. Danes zvečer praznujemo slovó od osem dnevné ječe.

Krasno je razsvetljen ladjin salon. Šampanjec se leskáče v srebrnih kupah in vesela družba se raduje v veselem razgovoru.

Prva napitnica velja tebi: »Maris, ventorumque pater!« Zadnji, pobratimstvu posvečeni in najoduševljeneje pozdravljeni toast konča o polunočí banket naš. In dalje, dalje še do ranega jutra vršimo zvesto potem napitnice zlate besede:

»Carpe diem, quam minimum credula postero!

Cras ingens iterabimus aequor!«

Na króvu Lloydove ladje »Sultan« na Jadranskem mórji

dné 12. avgusta 1886. l.

Na oknu.

Črtice iz véliko-mestnega življenja.

Spisal Josip Starè.

oba bi bila; majhna je sicer, ali svetla je in zračna, in drugzega ne potrebam.«

Takó sem rekel, ko sem se prvokrat nastánil v vélikem mestu P., da bi v njem dovršil višje nauke, predno nastopim življenja težavno pot. Postrešček je odložil moje stvari ter se priporočil, če bi ga kdaj kaj trebal; starikasta gospodinja pa je brisala prah po malem pohištvu in mi v jedno mér govorila, koliko časa je ta in óni pred menoj stanoval pri nji in kakó težko se je ločil od prijazne sobe; in kdo vé, kaj bi mi bila še vse rada napovedala, da sem jo hotel po-